

П. В. Жук

Туристично-рекреаційна сфера регіону як об'єкт дослідження конкурентоспроможності

Розглянуто проблематику поняття туристично-рекреаційної сфери та зазначено неоднорідність його трактувань, відсутність усталеного розуміння економічної суті і структурного складу цієї сфери. Запропоновано розглядати туристично-рекреаційну сферу регіону як складову його господарської системи, в якій здійснюється туристично-рекреаційна діяльність – економічна діяльність, спрямована на задоволення туристично-рекреаційних потреб місцевого населення, мешканців інших регіонів і країн, з використанням природних та інших ресурсів і факторів, яким притаманна туристично-рекреаційна атрактивність (привабливість). Обґрунтовано видовий склад, проведено групування видів туристично-рекреаційної діяльності та визначено першорядні фактори їхньої атрактивності, які ідентифікують туристично-рекреаційні дестинації та зумовлюють спеціалізацію і можливості розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону.

Ключові слова: туристично-рекреаційна сфера, регіон, туристично-рекреаційна діяльність, ресурси, атрактивність, туристично-рекреаційні дестинації.

Постановка проблеми. Проблематика розвитку туристично-рекреаційної сфери країн і регіонів привертає значну увагу науковців та управлінців-практиків. Туризм і рекреація стали загальноприйнятими цілями чи не всіх регіональних і місцевих стратегій територіального розвитку. Водночас дефініція туристично-рекреаційної сфери не набула офіційного інституційного трактування, а туристично-рекреаційна діяльність не відображена як окремий вид економічної діяльності в національному класифікаторі, що ускладнює, зокрема, дослідження конкурентоспроможності туристично-рекреаційної сфери регіонів на різних рівнях, включно з міжнародним і міжрегіональним, а також у контексті міжгалузевої конкурентоспроможності (насамперед за ресурси) у межах регіону. Таке становище потребує конкретизації понять туристично-рекреаційної сфери та видів економічної діяльності, які до неї належать, виявлення чинників їхнього розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури та наявної нормативно-правової бази засвідчує відсутність чіткого формулювання поняття туристично-рекреаційної сфери регіону. Дефініція поняття «туристично-рекреаційна сфера регіону» зустрічається в працях вітчизняних науковців, зокрема Т. Смовженко та О. Графської [1], О. Коркуни [2], Д. Круковського [3], Н. Іванченко [4], А. Алієвої [5], Н. Борецької та Крапівіної [6], Р. Славіка [7], Л. Шпак [8] та ін. Низка науковців (С. Харічков, О. Воробйова, І. Дишловий [9], Ю. Гурбик [10], О. Полянничко [11], В. Гавран [12] та інші) у своїх роботах послуговуються поняттям «рекреаційно-туристична сфера». В. Кифяк використовує поняття «сфера рекреації та туризму» [13]. У вітчизняних нормативно-правових документах зустрічаємо також дефініції понять «туристична та курортно-рекреаційна сфера» [14], «сфера туризму та курортів» [15]. Але наукові праці та нормативно-правові документи не розкривають змістовного визначення цих дефініцій, їхньої ролі в системі економічних понять і категорій. Відсутня і конкретика щодо структурного складу туристично-рекреаційної сфери.

Метою статті є конкретизація поняття туристично-рекреаційної сфери регіону та визначення її структурно-видового складу й ресурсних чинників формування та розвитку.

Основні результати дослідження. На нашу думку, з огляду на етимологію поняття сфери в економічному сенсі його варто трактувати в контексті сегмента, ареалу виділення чи поширення економічних процесів за метою, особливостями,

© П. В. Жук, 2022.

напрямами, простором, межами. Класично виділяють дві основні сфери економіки: виробничу, до якої відносять первинний (сировинний) і вторинний (переробний) сектори економічної діяльності, і невиробничу, або сферу послуг, яка охоплює економічну діяльність, пов'язану з продукуванням послуг. Відповідно, туристично-рекреаційна сфера, що об'єднує сукупність процесів створення та реалізації специфічних продуктів (послуг) для забезпечення туристичних та інших рекреаційних потреб споживачів, може розглядатися насамперед як складова сфери послуг. До них, як і більшість дослідників (починаючи з авторів [16]), відносимо туристичні, рекреаційно-відпочинкові і курортно-лікувальні послуги.

Велика кількість різновидів цих процесів, приналежність їх до різних видів економічної діяльності та, як наслідок, розпорошеність між ними (а також відсутність) статистичних показників, які могли би бути джерелом об'єктивних даних для аналізу структури й динаміки розвитку туристично-рекреаційної сфери, її конкурентних позицій, ускладнює дослідження, метою якого, зокрема, є обґрунтування методичних підходів і проведення оцінювання конкурентоспроможності туристично-рекреаційної сфери регіону.

Натомість у деяких дослідженнях [17] пропонується розгляд туристично-рекреаційної сфери як сукупності споріднених суб'єктів господарювання – галузі господарства. Такий підхід обґрунтовується О. Топчієвим та ін., які зазначають, що сучасний туризм має всі ознаки галузі чи виду економічної діяльності [18, с. 129]. Водночас відповідну галузь часто називають рекреаційно-туристичною чи туристичною індустрією – її розуміють як сукупність підприємств і організацій сфери послуг і сфери матеріального виробництва, що забезпечують виробництво, розподіл, обмін і споживання туристичних послуг і товарів, освоєння та експлуатацію туристичних ресурсів, а також формування інфраструктурної матеріально-технічної бази туризму [18, с. 129].

У контексті галузево-територіальної організації економіки туристично-рекреаційна сфера є системою кооперування суб'єктів господарювання невиробничої та виробничої сфер у формі міжгалузевих комплексних утворень, які науковцями ідентифікуються по-різному: територіально-рекреаційні комплекси [19; 20], регіональні і територіальні туристично-рекреаційні комплекси [21] та кластери [22].

Отже, туристично-рекреаційну сферу регіону пропонується розглядати як складову його господарської системи, в якій здійснюється економічна діяльність із задоволення туристично-рекреаційних потреб місцевого населення і мешканців інших регіонів і країн шляхом продукування і реалізації відповідних товарів і послуг на базі місцевих природних та інших ресурсів і факторів, яким притаманна туристично-рекреаційна атрактивність (від лат. *attrahere* – привабливість). Такі ресурси та фактори природного чи штучного походження (атракції) є основними чинниками ідентифікації туристичних дестинацій, які, за Н. Лейпером [23, с. 87], є конкретними територіями, які турист обирає для відвідування і знаходиться там деякий час; території, на яких відбуваються основні процеси взаємодії туриста з туристичною інфраструктурою.

В організаційно-економічному аспекті туристично-рекреаційна сфера регіонів представлена взаємодіючими у процесі здійснення туристично-рекреаційної діяльності суб'єктами та об'єктами щодо видів діяльності, для яких у регіоні наявні ресурсні фактори – атракції. Безпосередній зв'язок факторів атрактивності з видами туристично-рекреаційної діяльності та, відповідно, спеціалізацією туристично-рекреаційної сфери регіонів потребує конкретизації видового складу (класифікації) туристично-рекреаційної діяльності.

У Законі України «Про туризм» виділено дві організаційні форми туризму: міжнародний (до нього належать в'їзний туризм – подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм – подорожі громадян України до інших країн) і внутрішній (подорожі в межах території України її громадян та осіб, які постійно проживають на її території). Залежно від категорій

осіб, цілей подорожей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак у цьому законі виділяється низка видів туризму: дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, для осіб з інвалідністю, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний тощо [24].

Натомість у публікаціях науковців пропонуються інші варіанти класифікації туристично-рекреаційної діяльності. Зокрема, М. Мальська, М. Рутинський та Н. Паньків, розглядаючи туризм і рекреаційно-оздоровчу діяльність, виділяють соціальний туризм, молодіжний і дитячий туризм, сімейний (зелений) туризм, оздоровчо-спортивний туризм та екскурсійну діяльність. Автори також зазначають, що за міжнародним поділом туризм класифікують:

- за цілями (маршрутно-пізнавальний; спортивно-оздоровчий; самодіяльний, включно з активними способами пересування; діловий і конгрес-туризм; курортний, лікувальний; гірськолижний; фестивальний; мисливський; екологічний; шопінг-туризм; релігійний; навчальний та ін.);
- за мобільністю (пересувний, стаціонарний, змішаний);
- за формою участі (індивідуальний, груповий, сімейний);
- за віком (зрілий, молодіжний, дитячий, змішаний);
- за тривалістю (одноденний, багатоденний, транзитний);
- за використанням транспортних засобів (автомобільний, залізничний, авіаційний, водний, велосипедний, кінний, комбінований);
- за сезонністю (активний туристичний сезон, міжсезоння, не сезон);
- за масштабами подорожі (міжконтинентальний, міжнародний (міжрегіональний), регіональний, місцевий, прикордонний);
- за способом пересування (пішохідний, з використанням традиційних транспортних засобів, з використанням екзотичних транспортних засобів) [25].

За метою В. Кифяк поділяє туризм на такі види: екскурсійний, рекреаційний, діловий, етнічний, спортивний, релігійний, пригодницький, соціальний, екологічний, сільський та зелений, розважальний, навчальний, військовий, екстремальний, агротуризм [26].

Кожен з видів туристично-рекреаційної діяльності потребує специфічних умов і ресурсів, що унеможливорює універсалізацію оцінювання їх, потребує диференційованого підходу. Також дослідження конкурентоспроможності туристично-рекреаційної сфери регіону не буде повним без аналізу показників діяльності суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність з обслуговування туристів і рекреантів, продукування і реалізації відповідних товарів і послуг. Тому важливо визначити перелік суб'єктів, які надають відповідні послуги, що їх слід віднести до туристично-рекреаційної сфери. У цьому контексті звернемо увагу на роботи науковців, які розглядають рекреаційну сферу у складі об'єктів санаторно-курортного профілю, туристичних закладів і відпочинкових установ [27], а також виділяють такі напрями туристично-рекреаційної діяльності: лікувальний (санаторії, профілакторії, пансіонати з лікуванням), оздоровчо-спортивний (бази та будинки відпочинку, пансіонати, будинки рибалки та мисливства, турбази, мотелі, кемпінги тощо), пізнавальний (туристичні та екскурсійні бюро, готелі, інформаційні та рекламні служби, автотранспортні підприємства тощо), зазначаючи, на які природні, культурно-історичні ресурси чи інші атрактивні чинники вони орієнтовані [28].

Оскільки туризм і рекреація не виділяються окремо в Національному класифікаторі України (Класифікаторі видів економічної діяльності), який установлює основи для підготовки та поширення статистичної інформації за видами економічної діяльності, що виділяються за принципом об'єднання в групи підприємств, які виробляють подібні товари чи послуги або використовують подібні процеси для створення товарів чи послуг (тобто сировину, виробничий процес, методи або технології), розробляючи методи оцінювання конкурентоспроможності

туристично-рекреаційної сфери регіону, слід визначитися щодо основних видів туристично-рекреаційної діяльності за характером послуг і ресурсами, які забезпечують їхній розвиток. Пропонується виділяти:

Таблиця 1

Групування видів туристично-рекреаційної діяльності за ресурсною атрактивністю

Види діяльності	Підвиди	Базові послуги (заняття)	Основні фактори атрактивності
Санаторно-курортна	Бальнеолікування	Бальнеологічні	Лікувальні мінеральні і термальні води
	Грязелікування	Пелоїдна терапія	Лікувальні грязі (пелоїди)
	Кліматолікування	Кліматолікувальні	Лікувальні особливості мікроклімату (морського, гірського тощо)
	Спелеолікування	Спелеотерапевтичні	Лікувальні властивості повітря підземних соляних шахт
	Комплексне санаторно-курортне лікування	Поєднання кількох видів лікувальних курортних послуг	Лікувальні мінеральні і термальні води, пелоїди, мікроклімат, фітолікувальні засоби тощо
Туристично-відпочинкова: – пов'язана з використанням природних факторів	Пішохідний пізнавальний туризм	Пішохідні мандрівки	Природні екзоти, мальовничі ландшафти
	Спортивно-оздоровчий туризм	Подорожі спортивно-туристичними маршрутами	Гірські та інші природні ландшафти високої атрактивності
	Екстремальний туризм	Альпінізм, скелелазіння, фрірайд, спелеотуризм, рафтинг, дельтапланеризм, повітроплавання	Гірські місцевості, скелі, печери, ріки, ландшафтне різноманіття тощо
	Гірськолижний туризм	Гірськолижні спуски на підготовлених трасах	Гірські місцевості зі сприятливим рельєфом і кліматом
	Екологічний туризм	Пізнавальні екологічні мандрівки	Природні національні і ландшафтні парки та інші об'єкти природно-заповідного фонду
	Мисливський і рибальський туризм	Мисливство та рибальство	Мисливські і рибальські угіддя
	Оздоровчий відпочинок	Стаціонарний відпочинок	Лісові масиви, водні об'єкти, пляжі, грибні та ягідні угіддя
	Сільський зелений туризм (агротуризм)	Тимчасове проживання в сільській місцевості	Особливості культури господарювання і побуту в сільській місцевості
	- пов'язана з використанням історико-культурних факторів	Екскурсійна діяльність	Екскурсійні послуги, ознайомлення з об'єктами культурно-історичної спадщини, пам'ятками природи
Релігійний туризм		Паломництво, мандрівки до релігійних пам'яток	Священні місця, сакральні (культові) споруди
Етнокультурний туризм		Мандрівки, ознайомлення з етнокультурними особливостями місцевостей і регіонів	Об'єкти традиційних культур і промислів, етнографічні села, музеї, унікальні осередки побуту й життєвого укладу
Фестивальний туризм		Поїздки з поєднанням відпочинку та участі у видовищних заходах	Фестивалі і свята, мистецькі конкурси, спортивні події
- пов'язана з комерційними та суспільними факторами	Діловий туризм	Бізнес-поїздки та корпоративні заходи співробітників компаній	Ділові центри
	Конгрес-туризм	Поїздки, пов'язані з участю в публічних заходах	Конференції, семінари, з'їзди, симпозіуми, конгреси
	Розважально-ігровий туризм	Подорожі з розважально-ігровою метою	Казино, парки розваг, аквапарки тощо
	Шопінг-туризм	Подорожі з метою покупок і розваг	Торгово-розважальні центри, магазини, ринки

Джерело: розроблено автором.

- санаторно-курортну діяльність (надання суб'єктами економічних відносин послуг з розміщення та санаторно-курортного лікування в регіоні);
- туристично-відпочинкову діяльність (надання суб'єктами економічних відносин туристичних, відпочинкових та інших рекреаційних і пов'язаних з ними послуг у регіоні).

Туристично-відпочинкову діяльність за ресурсною атрактивністю в контексті оцінювання економічної конкурентоспроможності доцільно розглядати за такими видами:

- пов'язаними з природними факторами (природно-ресурсної атрактивності) – пішохідний пізнавальний, спортивно-оздоровчий, екстремальний, гірсько-лижний, екологічний, мисливський та рибальський туризм, сільський зелений (агротуризм), оздоровчий відпочинок;
- пов'язаними з історико-культурними факторами (історико-культурної атрактивності) – екскурсійний, релігійний, етнокультурний, фестивальний туризм;
- пов'язаними з комерційними та суспільними факторами (суспільно-комерційної атрактивності) – діловий, розважально-ігровий, конгрес-туризм, шопінг-туризм.

У табл. 1 відображено групування туристично-рекреаційної діяльності із зазначенням основних факторів атрактивності стосовно її видів і підвидів. На його основі пропонується оцінювати потенціал атрактивності туристично-рекреаційної сфери регіону та перспективи її конкурентоспроможності за міжнародним (глобальним), державним (міжрегіональним), регіональним і місцевим рівнями.

Оцінка ресурсної атрактивності, на нашу думку, має лежати в основі комплексної оцінки конкурентоспроможності туристично-рекреаційної сфери, визначаючи межі її потенційного рівня. Оцінка інших чинників розвитку туристично-рекреаційної сфери (безпекових, економічних, соціальних, інфраструктурних, інституційно-організаційних тощо) має показувати міру сприятливості їх для реалізації потенціалу туристично-рекреаційної атрактивності регіону.

Висновки. Конкурентоспроможність туристично-рекреаційної сфери регіону зумовлюється низкою чинників, серед яких базовими є чинники атрактивності – об'єкти та фактори природного чи штучного походження, що є привабливими та є потрібною умовою здійснення туристично-рекреаційної діяльності. Кожен з її видів потребує специфічних чинників атрактивності, тому для оцінювання конкурентоспроможності важливою є класифікація видів туристично-рекреаційної діяльності, визначення основних факторів атрактивності стосовно них. У статті запропонована класифікація туристично-рекреаційної діяльності за двома основними групами – санаторно-курортна та туристично-відпочинкова – та виділені види діяльності відповідно до характеру послуг, які забезпечують задоволення туристично-рекреаційних потреб споживачів, а також визначені основні фактори атрактивності кожного виду. Їхня оцінка розглядається як базова для визначення потенціалу розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону та її конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Смовженко Т. С., Графська О. І. Оцінювання потенціалу розвитку туристично-рекреаційної сфери в економіці регіонів України. *Регіональна економіка*. 2020. № 2. С. 44-57. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-4>
2. Коркуна О. І. *Потенціал туристично-рекреаційної сфери у розвитку економіки територіальних громад України*: монографія. Львів: Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, 2020. 278 с.
3. Круковський Д. В. Організаційно-економічні засади розвитку та вдосконалення діяльності у туристично-рекреаційній сфері. *Ефективна економіка*. 2013. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2331>
4. Іванченко Н. М. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційного туризму. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4112>

5. Алієва А. Ю. Сучасні бізнес-моделі розвитку туристично-рекреаційної сфери в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5(1). С. 228-235. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-1-27>
6. Борецька Н. П., Крапівіна Г. О. Напрями дослідження розвитку туристично-рекреаційної сфери як об'єкта державного управління. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 3(65). С. 147-154. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-147-154](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-147-154)
7. Славів Р. В. Розвиток туристично-рекреаційної сфери Закарпатської області в контексті загальноукраїнських тенденцій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*: зб. наук. пр. 2019. Вип. 2(54). С. 71-78. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.2\(54\).71-78](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.2(54).71-78)
8. Шпак Л. О. Напрями та механізми регулювання туристично-рекреаційної сфери на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 21. С. 28-30.
9. Харічков С. К., Воробйова О. А., Дишловий І. М. Стратегічні орієнтири розвитку рекреаційно-туристичної сфери в Україніськом Причорномор'ї. *Регіональна економіка*. 2009. № 2. С. 23-30.
10. Гурбик Ю. Ю. Державне регулювання рекреаційно-туристичної сфери в Україні: теоретичний аспект. *Економіка та держава*. 2009. № 10. С. 87-89.
11. Полянничко О. В. Екосистемний підхід в рекреаційно-туристичній сфері в умовах трансформації економіки України. *Репозитарій ОДЕКУ*: сайт. 2017. URL: http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/2336/1/nvoneu_6_2017_110.pdf
12. Гавран В. Я. *Управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері*: дис. ... канд. екон. наук / НУ «Львівська політехніка». Львів, 2002. 166 с.
13. Кицяк В. Ф. Сфера рекреації та туризму як складова регіональної економічної системи. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. пр. 2006. № 1. С. 116-119.
14. Про деякі заходи щодо розвитку туристичної та курортно-рекреаційної сфер України: Указ Президента України від 11.03.2003 р. № 207/2003. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207/2003#Text>
15. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
16. *География рекреационных систем СССР*: монографія / ред. В. Преображенский, В. Кривошеев. М.: Наука, 1980. 219 с.
17. Биркович В. І Тенденції та перспективи розвитку туристично-рекреаційної галузі в Закарпатській області. *Стратегічні пріоритети*: наук. аналіт. зб. 2009. № 2(11). С. 218-224.
18. Топчів О. Г., Яворська В. В., Николаєв О. І. Рекреаційно-туристична діяльність як складова регіональних господарських комплексів: концептуально-понятійний огляд. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки*. 2016. Вип. 5. С. 128-134.
19. *Карпатский рекреационный комплекс*: монографія / ред. М. И. Долишний. К.: Наукова думка, 1984. 148 с.
20. Воловик Л. М. Особливості розвитку рекреаційно-туристичного комплексу столичного регіону (на прикладі Київської області). *Географія та туризм*: наук. зб. 2013. Вип. 26. С. 164-173.
21. Роїк О. Р., Копичинська М. Ю. Дослідження привабливості туристично-рекреаційного комплексу на прикладі курорту Трускавець. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 4(121). С. 36-42. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-4-6>
22. Маслигів О. О. *Теоретико-методологічні засади формування та розвитку туристично-рекреаційних кластерів у регіонах України*: автореф. дис. ... д-ра екон. наук / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2021. 39 с.
23. Leiper N. *Tourism Management*. 3d ed. Sidney: Pearson Education Australia, 2004. 326 p.
24. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
25. Мальська М. П., Рутинський М. Й., Паньків Н. М. *Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність*: монографія. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 268 с.
26. Кицяк В. Ф. *Організація туристичної діяльності в Україні*: навч. посіб. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. 122 с.
27. Кравців В. С., Євдокименко В. К., Габрель М. М., Копач М. В. *Рекреаційна політика в Карпатському регіоні: принципи формування та шляхи реалізації*. Чернівці: Прут, 1995. 72 с.
28. Павлов В. І., Черчик Л. М. *Рекреаційний комплекс Волині: теорія, практика, перспективи*: монографія. Луцьк: Надстир'я, 1998. 124 с.

References

1. Smovzhenko, T. S., & Hrafaska, O. I. (2020). Otsinyuvannya potentsialu rozvytku turystychno-rekreatsiynoyi sfery v ekonomitsi rehioniv Ukrainy [Assessment of the development capacity of tourism and recreation industry in the economy of Ukrainian regions]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 2, 44-57. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-4> [in Ukrainian].

2. Korkuna, O. I. (2020). *Potensial turystychno-rekreatsiyanoi sfery u rozvytku ekonomiky terytorial'nykh hromad Ukrainy [The capacity of tourism and recreation in the economic development of Ukrainian territorial communities]*. Lviv: Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture. [in Ukrainian].
3. Krukovskyy, D. V. (2013). Orhanizatsiyno-ekonomichni zasady rozvytku ta vdoskonalennya diyal'nosti u turystychno-rekreatsiyanoi sfery [Organizational and economic principles development and improvement of in the tourism and recreation]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 9. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2331> [in Ukrainian].
4. Ivanchenko, N. M. (2015). Problemy ta perspektyvy rozvytku rekreatsiyoho turyzmu [Problems and prospects of development of recreational tourism]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 5. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4112> [in Ukrainian].
5. Aliyeva, A. Yu. (2020). Suchasni biznes-modeli rozvytku turystychno-rekreatsiyanoi sfery v Ukraini [Modern business models of tourist and recreational sphere development in Ukraine]. *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky – Ukrainian Journal of Applied Economics*, 5(1), 228-235. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-1-27> [in Ukrainian].
6. Boretska, N. P., & Kravivina, H. O. (2021). Napryamy doslidzhennya rozvytku turystychno-rekreatsiyanoi sfery yak ob'ekta derzhavnogo upravlinnya [Areas of Research on the Development of the Tourist and Recreational Sphere as an Object of Public Administration]. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3(35), 147-154. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-147-154](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-147-154) [in Ukrainian].
7. Slavik, R. V. (2019). Rozvytok turystychno-rekreatsiyanoi sfery Zakarpats'koyi oblasti v konteksti zahal'noukrayins'kykh tendentsiy [Development of tourism and recreation in Zakarpatska oblast in the context of pan-Ukrainian trends]. In *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: Ekonomika [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economy]*: Vol. 2(54) (pp. 71-78). DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.2\(54\).71-78](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.2(54).71-78) [in Ukrainian].
8. Shpak, L. O. (2013). Napryamy ta mekhanizmy rehulyuvannya turystychno-rekreatsiyanoi sfery na rehional'nomu rivni [Directions and mechanisms of regulation tourism and recreation areas at the regional level]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investment: Practice and Experience*, 21, 28-30. [in Ukrainian].
9. Kharichkov, S. K., Vorobyova, O. A., & Dyshlovyy, I. M. (2009). Stratehichni oryentyry rozvytku turystychno-rekreatsiyanoi sfery v Ukrayins'komu Prychornomor'yi [Strategic Landmarks of the Recreation-Tourist Sphere Development in Ukrainian Black Sea Region]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 2, 23-30 [in Ukrainian].
10. Hurbyk, Yu. Yu. (2009). Derzhavne rehulyuvannya rekreatsiyno-turystychnoyi sfery v Ukraini [State management of recreation and tourism in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 10, 87-89 [in Ukrainian].
11. Polyanychko, O. V. (2017). Ekosystemnyy pidhid v rekreatsiyno-turystychniy sfery v umovah transformatsiyi ekonomiky Ukrainy [Ecosystem approach in recreation and tourism sphere in conditions of transformation of economy of Ukraine]. *OSEN repository*: Website. Retrieved from http://eprints.library.odku.edu.ua/id/eprint/2336/1/nvoneu_6_2017_110.pdf [in Ukrainian].
12. Havran, V. Ya. (2002). *Upravlinnya investytsiyoyu diyal'nisty v rekreatsiyno-turystychniy sfery [Investment activity management in recreation and tourism]*. Dr.Sci. in Econ. Dissertation, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine. [in Ukrainian].
13. Kyfyak, V. F. (2006). Sfera rekreatsiyi ta turyzmu yak skladova rehional'noyi ekonomichnoyi systemy [The sphere of recreation and tourism as a component of the regional economic system]. In *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Market Relations Development in Ukraine]*: Vol. 1 (pp. 116-119). [in Ukrainian].
14. Pro deyaki zakhody shchodo rozvytku turystychnoyi ta kurortno-rekreatsiyanoi sfer Ukrainy [On some measures regarding the development of tourism and recreation domains in Ukraine] (2003). Order of the President of Ukraine, adopted on 2003, Mar 11, 207/2003. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207/2003#Text> [in Ukrainian].
15. Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku [On approval of 2026 Tourism and Resorts Development Strategy] (2017). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2017, Mar 16, 168-r. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
16. Preobrazhenskyy, V., & Kryvosheyev, V. (Eds.) (1980). *Geografiya rekreatsionnykh system SSSR [Geography of USSR recreation systems]*. M.: Science. [in Russian].
17. Byrkovych, V. I. (2009). Tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku turystychno-rekreatsiyanoi haluzi v Zakarpats'kiy oblasti [Trends and perspectives of tourism and recreation development in Zakarpatska oblast]. In *Stratehichni priorytety [Strategic priorities]*: Vol. 2 (pp. 218-224). [in Ukrainian].
18. Topchiyev, O. H., Yavorska, V. V. & Nikolayeva, O. I. (2016). Rekreatsiyno-turystychna diyalnist' yak skladova rehional'nykh hospodars'kykh kompleksiv: kontseptual'no-ponyatiynyy ohlyad [Recreational-tourist activity as a component regional economic complex: the conceptual-conceptual overview]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnogo universytetu. Seriya: Heohrafichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Geographical sciences*, 5, 128-134 [in Ukrainian].
19. Dolishniy, M. I. (Ed.) (1984). *Karpatskiy rekreatsionnyy kompleks [Carpathian recreation complex]*. K.: Scientific thought. [in Russian].

20. Volovyk, L. M. (2013). Osoblyvosti rozvytku rekreatsiyno-turystychnoho kompleksu stolychnoho rehionu (na prykladi Kyyvivs'koyi oblasti) [Features of the development of recreation and tourism complex of the capital region (on the example of Kyivska oblast)]. In *Heohrafiya ta turyzm [Geography and tourism]*: Vol. 2 (pp. 164-173). [in Ukrainian].
21. Royik, O. R., & Kopychynska, M. Yu. (2021). Doslidzhennya pryvablyvosti turystychno-rekreatsiynoho kompleksu na prykladi kurortu Truskavets' [Study of the attractiveness of the tourism and recreational complex on the example of Truskavets resort]. *Derzhava ta rehion. Seriya: Ekonomika ta pidpryyemnytstvo – State and regions. Series: Economics and Business*, 4(121), 36-42. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-4-6> [in Ukrainian].
22. Maslyhan, O. O. (2021). *Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannya ta rozvytku turystychno-rekreatsiynykh klasteriv u rehionakh Ukrainy [Theoretical and methodological foundations of forming and developing the tourism and recreation clusters in Ukrainian regions]*. (Dr. Sci. in Econ. Thesis, Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine). [in Ukrainian].
23. Leiper, N. (2004). *Tourism Management*. Sidney: Pearson Education Australia.
24. Pro turyzm [On tourism] (2020). Law of Ukraine, adopted on 2020, Oct 16, 324/95-VR. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
25. Malska, M. P., Rutynskyy, M. Yo., & Pankiv, N. M. (2008). *Turyzm u mizhnarodnomu i natsional'nomu vymirah. Istorya i suchasnist' [Tourism in international and national dimensions. History and Nowadays]*. Lviv: Ivan Franko LNU Publishing Center. [in Ukrainian].
26. Kyfyak, V. F. (2003). *Orhanizatsiya turystychnoyi diyal'nosti v Ukraini [Organization of tourism activity in Ukraine]*: Manual. Chernivtsi: Green Bukovyna. [in Ukrainian].
27. Kravtsiv, V. S., Yevdokymenko, V. K., Habrel, M. M., & Kopach, M. V. (1995). *Rekreatsiyna polityka v Karpats'komu rehioni: pryntsyipy formuvannya ta shlyakhy realizatsiyi [Recreation policy in Carpathian region: principles of forming and ways of implementation]*. Chernivtsi: Prut. [in Ukrainian].
28. Pavlov, V. I., & Cherchuk, L. M. (1998). *Rekreatsiynyy kompleks Volyni: teoriya, praktyka, perspektyvy [Recreational complex of Volynska oblast: theory, practice, perspectives]*. Lutsk: Nadstyr'ya. [in Ukrainian].

Zhuk P. V. Regional tourism and recreation domain as an object of competitiveness research.

The article addresses the concept of tourism and recreation domain and emphasizes the ambiguous approaches to its interpretation and the lack of established understanding of the economic nature and structural composition of the domain. It offers to consider the tourism and recreation domain in the region as a component of its economic system where tourism and recreation activity takes place – economic activity directed at meeting the tourism and recreation needs of the local population and residents of other regions and countries based on the use of natural and other resources and factors with peculiar tourism and recreation attractiveness. The article specifies that resources and factors of natural and artificial origin (attractions) are the key factors in the forming of the tourism and recreation destinations as areas where the tourism and recreation activity and processes of interaction between tourists and vacationers with the relevant infrastructure take place. The quality of attractions is much determined by the sectoral structure of the tourism and recreation domain of the regions, which stipulates the importance of outlining the author's understanding of the structure of tourism and recreation activity as such economic activity type as tourism and recreation activity is absent in the national classifier. The article suggests singling out sanatorium activities (providing economic entities with accommodation and sanatorium treatment in the region) and tourism and recreation activity (providing economic entities with tourism, leisure, and other recreational and allied services in the region). In turn, tourism and recreation activity by resources attractiveness in the context of evaluating the economic competitiveness should be considered across the following types: natural resources factors-related (natural resources attractiveness) – cognitive hiking, sports and wellness, extreme, alpine skiing, environmental tourism, hunting, fishing, green rural tourism (agrotourism), wellness holidays; historical and cultural factors-related (historical and cultural attractiveness) – excursions, religious tourism, ethnocultural and festival tourism; commercial and social factors-related (commercial and social attractiveness) – business, entertainment, congress tourism, shopping. Key attractiveness factors are determined for each type. Their evaluation is the basic one for determining the development capacity and competitiveness of the domain in the region.

Keywords: tourism and recreation domain, region, tourism and recreation activity, resources, attractiveness, tourism and recreation destinations.

Жук Петро Володимирович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу регіональної екологічної політики та природокористування ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: pzhuk@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4895-7752>).

Zhuk Petro Volodymyrovych –Ph.D. (Econ.), Senior Researcher, Leading Researcher of the Department of regional ecological policy and environmental management of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 11.05.2022 р.